

Naira Jusufović

Tamara Pribišev Beleslin

FORMIRANJE I RAZVOJ SOCIO-KOMUNIKACIJSKIH KOMPETENCIJA STUDENATA PREDŠKOLSKOG ODGOJA I OBRAZOVANJA

Sažetak

Socio-komunikacijske kompetencije, kao jedna od profesionalnih kompetencija odgajatelja definiranih od strane Agencije za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje (2011), trebale bi se formirati i djelimično razviti na studijskim programima predškolskog odgoja i obrazovanja, te dalje razvijati kroz profesionalni razvoj odgajatelja. Socio-komunikacijske kompetencije (Jusufović, 2021) bazirane na nenasilnoj komunikaciji Marshalla Rosenberga, čistoj komunikaciji Tomasa Gordona i teoriji izbora Williama Glassera, imaju ključnu ulogu u kreiranju podsticajne mikropedagoške klime u odgojno-obrazovnoj grupi, pa samim tim i optimiziranju uvjeta za rast i razvoj svakog djeteta ponaosob. Kako bi se utvrdilo da li studijski programi predškolskog odgoja i obrazovanja ispunjavaju svoju zadaću vezanu za formiranje i razvoj socio-komunikacijskih kompetencija budućih odgajatelja realizirano je istraživanje, kojim je obuhvaćeno 275 studenata sa šest studijskih programa za predškolski odgoj i obrazovanje pri javnim univerzitetima u Bosni i Hercegovini (Bihać, Bijeljina, Istočno Sarajevo, Mostar, Sarajevo, Zenica). Za potrebe istraživanja korištena je Skala za samoprocjenu socio-komunikacijskih kompetencija (Jusufović, 2021). Rezultati pokazuju da skoro polovina studenata svoje socio-komunikacijske kompetencije procjenjuje ispod bazičnog nivoa razvijenosti bez obzira na godinu studija. Budući da rezultati upućuju na to da je njihovo ponašanje u skladu sa teorijom kontrole i nasilnom komunikacijom, što rezultira kreiranjem blokirajuće mikropedagoške klime, postavlja se pitanje: Da li su studijski programi predškolskog odgoja i obrazovanja usklađeni sa savremenim naučnim tokovima i zašto ne doprinose formiranju i razvoju socio-komunikacijskih kompetencija studenata predškolskog odgoja i obrazovanja?

Ključne riječi: *socio-komunikacijske kompetencije, univerzitetski studijski programi, nenasilna komunikacija, čista komunikacija, teorija izbora, mikropedagoška klima*

Uvod¹

Za optimiziranje uvjeta za cjelovit rast i razvoj predškolskog djeteta, kako bi se maksimalno iskoristili potencijali ovog perioda, pored kvalitetnog kurikuluma, ključni faktor je kompetentan odgajatelj. *Kompetencije predstavljaju dinamičnu kombinaciju kognitivnih i metakognitivnih vještina, znanja i razumijevanja, međuljudskih, intelektualnih i praktičnih vještina i etičkih vrijednosti* (Tuning, 2000 u Klišanić, 2020, str. 3). Odgajatelj u sebi nosi spoj ličnih i socijalnih vještina (Pramling Samuelsson, i dr., 2011) koje predstavljaju važan osnov formiranja i razvoja profesionalnih kompetencija počev od inicijalnog pripremanja studenata za buduće zanimanje. Za osiguranje kvalitete odgojno-obrazovnog rada odgajatelja Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje BiH (APOS0, 2011) razvila je standarde kvalitete rada odgajatelja, koji se bave procesnom dimenzijom kvalitete, tj. interakcijom, strategijama podučavanja, psihološkom i društvenom sredinom za učenje itd. *Standardi kvalitete rada odgajatelja utemeljeni su na ključnim profesionalnim kompetencijama, koje predstavljaju*

¹ Rad predstavlja prikaz dijela rezultata koji su nastali u istraživanju tokom izrade doktorske disertacije dr. sc. Naire Jusufović pod nazivom *Socio-komunikacijske kompetencije u profesionalnom razvoju vaspitača djece predškolskog uzrasta*. Doktorska disertacija je odbranjena na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Banjoj Luci dana 08.07.2021. godine. Elektronska verzija doktorske disertacije nalazi se u digitalnom repozitorijumu Univerziteta u Banjoj Luci.

najbolju kombinaciju vrijednosne orijentacije, osobina ličnosti, stavova, motiva, znanja, vještina i navika, koje omogućavaju pojedincu aktivno i učinkovito djelovanje u profesiji (APOSO, 2011, str. 5). Definirano je pet profesionalnih kompetencija, koje obuhvataju 12 područja rada odgajatelja, a koje su nužne za rad s djecom predškolskog uzrasta. To su: pedagoške, metodičko-akcijske, organizacijske, socio-komunikacijske kompetencije, te stalno profesionalno usavršavanje, odgovornost i etičnost odgajatelja.

Socio-komunikacijske kompetencije odgajatelja

Socio-komunikacijske kompetencije su sinteza socijalne, emocionalne i komunikacijske kompetencije, jer se međusobno prepliću i imaju zajedničke elemente. Teorijske postavke za formiranje i razvoj socio-komunikacijskih kompetencija nalazimo u sljedećim teorijama: Nenasilna komunikacija (Marshall Rosenberg), Teorija izbora (William Glasser) i Kvalitetna komunikacija (Thomas Gordon). Sve tri teorije su bazirane na humanističkom pristupu *koji u prvi plan stavlja čovjeka kao slobodnu i cjelovitu ličnost širokog pozitivnog odnosa prema cjelokupnoj okolini* (Jusufović, 2011, str. 103). Humanistički pristup odbacuje bihejvioralno i psihoanalitičko učenje. Dok bihejvioristi posmatraju čovjeka kao mašinu, koju je moguće programirati, a psihoanalitičari smatraju da je čovjekova priroda loša i bazirana na urođenim instinktima, humanisti čovjekovu prirodu posmatraju kao jedinstvenu, posebnu i autentičnu, koja teži (samo)aktualizaciji sopstvenih potencijala i mogućnosti.

Socio-komunikacijske kompetencije odgajatelja (Jusufović, 2011) pokrivaju sve oblike ponašanja odgajatelja za učinkovit i konstruktivan način sudjelovanja u interakciji sa odgajanicima, ali i roditeljima, kolegama i direktorom. Odnose se na primjenu filozofije i vještina nenasilne/kvalitetne komunikacije i skrbnih ponašanja. Socio-komunikacijske kompetencije doprinose kreiranju klime povjerenja i saradnje, što doprinosi unapređenju kvalitete odnosa, razumijevanju i uvažavanju drugih i drugačijih te razvoju odgovornosti i demokratičnosti. Socio-komunikacijske kompetencije doprinose i razvoju saradničkih odnosa u timu, te jasnijem definiranju i raspodjeli zadataka. Kako su tri bitna konstrukta kompetencija znanje, vještine, stavovi i uvjerenja (Branković i Partalo, 2012), za formiranje i razvoj socio-komunikacijskih kompetencija odgajatelja potrebno je znanje iz sljedećih oblasti:

- ✓ Nenasilna komunikacija, Marshall Rosenberg - principi odgoja za nenasilje, nivoi nenasilne komunikacije (opažanje, osjećanja, potrebe, akcija) i komunikacijske vještine (jasnoća u govorenju i empatsko slušanje).
- ✓ Teorija izbora, William Glasser - cjelovito ponašanje (djelovanje, mišljenje, osjećanja, fiziologija), razlika u primjeni ubojitih navika (kritiziranje, okrivljavanje, prigovaranje, žaljenje, prijetnje, kažnjavanje, potkupljivanje ili nagrađivanje radi kontrole) i skrbnih navika (podržavanje, ohrabrivanje, slušanje, prihvatanje, vjerovanje, poštovanje, pregovaranje o razlikama).
- ✓ Gordonov model uspješnih odnosa zasnovan na identifikaciji i lociranju problema (djetetov, odgajateljev ili zajednički) i primjeni adekvatnih komunikacijskih alatki u skladu sa problemskom situacijom (aktivno slušanje i parafraziranje, ja-poruke) (Jusufović, 2011, str. 101).

Iz oblasti razvoja vještina, za odgajatelje je potrebno sljedeće:

- ✓ Empatsko slušanje (usmjereno na osjećanja i potrebe sagovornika)
- ✓ Precizno slušanje (usmjereno na sadržaj)
- ✓ Parafraziranje (potvrda sagovorniku kako smo primili poruku)
- ✓ Jasnoća u govorenju i zastupanju sebe (iskazivanje svojih potreba, želja, htijenja)

- ✓ Opažanje bez etiketiranja, kritiziranja i sl.
- ✓ Identificiranje potreba, bez miješanja sa željama, i iskazivanje istih
- ✓ Osjetljivost na potrebe i interese drugih
- ✓ Razumijevanje negativnih poruka i ponašanja drugih kao izraz njihovih nezadovoljenih/ugroženih potreba
- ✓ Primjena skrbnih navika (podržavanje, ohrabrivanje, slušanje, prihvatanje, vjerovanje, poštovanje, pregovaranje o razlikama)
- ✓ Razumijevanje ljutnje (ljutnja kao produkt nezadovoljene potrebe)
- ✓ Konstruktivno rješavanje problema (fokus na problem, ne na osobu)
- ✓ Procjena osobnih potencijala i ograničenja (samorefleksija) (Jusufović, 2011, str. 101).

Kako bi se razvijale socio-komunikacijske kompetencije, neophodno je redefiniranje postojećih stavova i uvjerenja u sljedeća:

- ✓ Svako ponašanje je namjensko i motivirano je iznutra, potrebama i željama.
- ✓ Jedino ponašanje koje možemo kontrolirati je naše osobno.
- ✓ Svako u datom momentu radi najbolje što zna - empatiju dajemo za potrebu, a ne za ponašanje.
- ✓ Iz grešaka učimo najbolje, jer su greške naše najbolje učiteljice, ukoliko ih ne uzimamo protiv sebe.
- ✓ Konflikt je mogućnost, izazov za osobni rast i razvoj.
- ✓ Drugi mogu biti podsticaj za naša osjećanja, ali ne i njihov uzrok.
- ✓ Ne možemo mijenjati ponašanje drugih, možemo stvarati uvjete i graditi dobre odnose koji mogu pridonijeti promjeni ponašanja.
- ✓ Skrbne navike pridonose kvaliteti odnosa i razvoju unutarnje motivacije (Jusufović, 2011, str. 101).

Budući da su socio-komunikacijske kompetencije sinteza socijalne, emocionalne i komunikacijske kompetencije, one imaju intrapersonalni i interpersonalni aspekt. Za potrebe ovoga rada izdvojene su sljedeće dimenzije socio-komunikacijskih kompetencija, koje su poslužile kao teorijski konstrukti koji su se empirijski istraživali: Kvalitetna/čista/nenasilna komunikacija, Svijest o sebi, Svijest o drugima, Upravljanje sobom - regulacija emocija, Samopoštovanje, Konstruktivno/nenasilno rješavanje konflikta.

Metodologija istraživanja

U radu se predstavlja dio metodologije šireg kvantitativno-kvalitativnog istraživanja posvećenog sveobuhvatnijem ispitivanju razvoja i formiranja socio-komunikacijskih kompetencija odgajatelja u kontekstu predškolskog odgoja i obrazovanja u Bosni i Hercegovini, koje je sprovedeno tokom 2017. i 2018. godine za potrebe izrade doktorske disertacije sa naslovom: *Socio-komunikacijske kompetencije u profesionalnom razvoju vaspitača djece predškolskog uzrasta*. Jedan dio istraživanja usmjeren je ka inicijalnom profesionalnom razvoju ovih kompetencija, te je realiziran s ciljem utvđivanja u kojoj je mjeri formiranje i razvoj socio-komunikacijskih kompetencija budućih odgajatelja zastupljeno na studijskim programima predškolskog odgoja i obrazovanja.

U odnosu na postavljeni cilj istraživanja, bilo je od značaja ispitati povezanost obilježja studenata predškolskog odgoja i obrazovanja (godina studija, zadovoljstvo uvjetima studiranja) sa samoprocenom komponenti socio-komunikacijskih kompetencija.

Kao istraživački postupci primijenjene su metode teorijske analize i sinteze i survey-metod. Od tehnika istraživanja korišteno je anketiranje i skaliranje.

Kako bi se došlo do podataka, izrađena je baterija instrumenata, a za potrebe ovog rada korišteni su podaci prikupljeni uz pomoć instrumenta Skala za procjenu socio-komunikacijskih kompetencija (Jusufović, 2021), koja sadrži Opći dio sa četiri pitanja koja se odnose na fakultet, studijski odsjek, godinu studija te zadovoljstvo uvjetima studiranja. Skala za procjenu socio-komunikacijskih kompetencija (SSKK) mjeri samoprocjenu nivoa razvijenosti komponenti socio-komunikacijskih kompetencija. Sastoji se od 32 itema, koji su raspoređeni u šest subskala, čija je pouzdanost, izražena Cronbach α koeficijentom, predstavljena u zagradama: Nenasilna komunikacija (5 itema; $\alpha=.697$), Svijest o sebi (6 itema; $\alpha=.487$), Svijest o drugima (4 itema; $\alpha=.804$), Upravljanje sobom-regulacija emocija (5 itema; $\alpha=.817$), Samopoštovanje (7 itema; $\alpha=.701$), Nenasilno rješavanje konflikta (5 itema; $\alpha=.771$). Kako se može primijetiti, sve subskale imaju zadovoljavajuću pouzdanost, osim subskale Svijest o sebi. Pri procjeni nivoa razvijenosti ispitanici su izražavali saglasnost sa stavkama preko pet ponuđenih odgovora: (5) u potpunosti se odnosi na mene, (4) uglavnom se odnosi na mene, (3) niti se odnosi, niti se ne odnosi na mene, (2) uglavnom se ne odnosi na mene, (1) uopće se ne odnosi na mene.

U ovom istraživanju uključeni su studenti studija za predškolski odgoj i obrazovanje pri javnim univerzitetima prije pojave pandemije izazvane širenjem koronavirusa, tokom ljetnjeg semestra 2017/2018. godine. Prikaz uzorka predstavljen je u Tabeli 1. Prvobitno je planirano da se uzorak studenata definira po godinama studija. Zbog neujednačenosti dužine studija bilo je teško ujednačiti uzorak u odnosu na završnu godinu, pa je uzorak definiran na studente početnih godina (I i II godina) i studente završnih godina (III i IV godina). Čak i tako definiran uzorak bilo je teško ujednačiti, jer su na nekim fakultetima u tom periodu, studenti realizirali pedagošku/metodičku praksu. Iako nije neslučajni uzorak, uvjetno se može reći da se radi o reprezentativnom uzorku, jer su obuhvaćeni studenti sa šest, od ukupno sedam, javnih univerziteta u Bosni i Hercegovini, sa studijskih programa za predškolski odgoj i obrazovanje.

Tabela 1. *Prikaz studenata u odnosu na godinu studija*

Naziv fakulteta	Studenti početnih godina studija		Studenti završnih godina studija		Ukupno	
	N	%	N	%	N	%
Filozofski fakultet Univerziteta u Banjoj Luci	10	30.30	23	100	69.70	100
Pedagoški fakultet Bijeljina Univerzitet u Istočnom Sarajevu	28	68.29	13	31.70	41	100
Pedagoški fakultet Univerziteta u Bihaću	21	67.74	10	32.56	32.56	100
Fakultet prirodoslovno-matematičkih i odgojnih znanosti Sveučilišta u Mostaru	11	52.38	10	47.61	21	100
Pedagoški fakultet Univerziteta u Sarajevu	24	32	51	68	75	100

Islamski pedagoški fakultet u Zenici, Univerzitet u Zenici	18	24.32	56	75.67	74	100
Ukupno	112	40.72	163	59.27	275	100

Obrada podataka rađena je u statističkom program SPSS19.

Rezultati i diskusija

Iz Tabele 2. vidljivo je da su sve subskale u granicama, osim subskale Nenasilno rješavanje konflikta, a imajući u vidu veličinu uzorka (275) za obradu rezultata korištena je parametrijska statistika.

Tabela 2. Deskriptivna statistika zavisnih varijabli na uzorku studenata

Komponente socio-komunikacijskih kompetencija	Broj itema	N	Min	Max	M	SD	S	SE S	K	SE K
Nenasilna komunikacija	5	275	9.00	22.00	16.31	2.09	-.19	.15	.82	.29
Svijest o sebi	6	275	6.00	28.00	15.95	4.62	.03	.15	-.45	.29
Svijest o drugima	4	275	4.00	20.00	14.87	2.80	-.49	.15	.56	.29
Upravljanje emocijama	5	274	5.00	25.00	16.50	4.45	-.39	.15	-.19	.29
Samopoštovanje	7	275	7.00	30.00	17.23	4.15	.30	.15	-.09	.29
Nenasilno rješavanje konflikta	5	275	5.00	25.00	19.59	3.59	-.88	.15	1.73	.29

Rezultati predstavljeni u Tabeli 2. pokazuju da indeksi horizontalnog i vertikalnog zakrivljenja uglavnom ne pokazuju nikakvo statistički značajno odstupanje od normalne raspodjele, jer vrijednosti skjunisa i kurtosisa u najvećem broju slučajeva ne prelaze vrijednost +/- .50. Kod komponente Nenasilno rješavanja konflikta registrirana je statistički značajna vrijednost skjunisa. Vrijednosti kurtosisa su takođe zadovoljavajuće, osim u slučaju Nenasilnog rješavanja konflikta, gdje je registrirana izdužena, odnosno leptokurtična raspodjela. Generalno govoreći, indeksi zakrivljenja ne predstavljaju prepreku korištenju parametrijskih statističkih postupaka. Uzimajući u obzir raspon u kome se kreću dobijeni skorovi za procjenjivane kompetencije (imajući u vidu i broj itema po subskali) može se reći da studenti ostvaruju prosječno visoke procjene. Primjer zato je komponenta Samopoštovanje, koju studenti procjenjuju kao najrazvijeniju (M=17.23, SD=4.15).

Kako bismo sistematizirali rezultate dobijene na temelju samoprocjene studenata o razvijenosti komponenti socio-komunikacijskih kompetencija, mjere dobijene prema šest dimenzija skale za procjenu su podijeljene u četiri kategorije:

1. Nerazvijene kompetencije (do -1.5 SD)
2. Slabo razvijene kompetencije (od -1.5 SD do 0 SD)
3. Bazično razvijene kompetencije (od 0 SD do 1.5 SD)
4. Visoko razvijene kompetencije (iznad 1.5 SD).

Interpretacije su date isključivo na nivou samoprocjene, normirane unutar uzorka, a ne na osnovu unaprijed definiranih indikatora kompetencija. Dakle, ne može se govoriti na nivou apsolutnih kategorija, jer nije prisutno objektivno kriterijsko ocjenjivanje.

Nerazvijene kompetencije podrazumijevaju neformirane kompetencije. Osoba ne poznaje postulate teorije izbora i nenasilne komunikacije i njeno ponašanje je u skladu sa uvjerenjima teorije kontrole i nasilne komunikacije.

Slabo razvijene kompetencije podrazumijevaju poznavanje elementarnih znanja-postulata teorije izbora i nenasilne komunikacije, ali je ponašanje i dalje u skladu sa uvjerenjima teorije kontrole i nasilne komunikacije. Osoba smatra da se ponaša u skladu sa teorijom izbora i nenasilnom komunikacijom, ali i dalje koristi ubojite navike, etiketiranje, okrivljavanje, prikrivene Ti-poruke u formi Ja-poruka. To znači da rečenicu počne sa: *Ja se osjećam...*, i onda prelazi na osobu, tj. na okrivljavanje i prebacivanje odgovornosti na drugu osobu, umjesto da to veže sa svojim trenutnim potrebama. Znanja iz teorije izbora i nenasilne komunikacije su bitna za samouvid i početak osobnog rasta i razvoja, ali, nažalost, skoro polovina osoba ostane na ovom nivou sa nerealnom slikom o sebi - imaju elementarna znanja o teoriji izbora i nenasilnoj komunikaciji, ali se ponašaju po starim obrascima koji su u skladu sa teorijom kontrole i nasilnom komunikacijom. U prilog tome idu rezultati iz Tabele 3, u kojoj je vidljivo da je približno isti procenat studenata koji imaju nisko razvijene i bazično razvijene kompetencije.

Bazično razvijene kompetencije podrazumijevaju formirane kompetencije sa prisutnim mehanizmima nasilne komunikacije i teorije kontrole, koje osoba prepoznaje, pa svjesno usmjerava svoje ponašanje u skladu sa teorijom izbora i nenasilnom komunikacijom. Iako se stari obrasci ponašanja još uvijek javljaju, osoba ih identificira i prevodi u nove obrasce. Ova faza se može smatrati fazom transformacije, tj. fazom osobnog rasta i razvoja.

Visoko razvijene kompetencije podrazumijevaju ponašanja u skladu sa teorijom izbora i nenasilnom komunikacijom, sa fokusom na posmatranje bez etiketiranja, razumijevanje svojih osjećanja i potreba, kao i osjećanja i potreba drugih, traženje rješenja bez okrivljavanja i sl.

Tabela 3. *Procjena nivoa razvijenosti komponenti socio-komunikacijskih kompetencija*

Komponente socio-komunikacijskih kompetencija	Nivo razvijenosti komponenti									
	Nerazvijene		Slabo razvijene		Bazično razvijene		Visoko Razvijene		$\chi^2(3)$	P
	F	%	f	%	f	%	f	%		
Nenasilna komunikacija	22	8.0	127	46.2	107	38.9	19	6.9	58.920	.00
Svijest o sebi	24	8.7	105	38.2	128	46.5	18	6.5	10.95	.01
Svijest o drugima	17	6.2	99	36.0	143	52.0	14	5.1	9.204	.03
Upravljanje emocijama	21	7.6	113	41.1	129	46.9	11	4.0	6.730	.08
Samopoštovanje	20	7.3	113	48.4	101	36.7	20	7.3	4.345	.23
Nenasilno rješavanje konflikata	10	3.6	122	44.4	116	42.2	21	7.6	.622	.89

Iz prethodne tabele je vidljivo da su jedino kod samoprocjene komponente Nenasilna komunikacija razlike statistički značajne na nivou $p < .01$ ($\chi^2(3) = 58.920$). Drugim riječima, razlike u samoprocjeni ove komponente su najizraženije. Od ispitanih studenata, njih 54.2% komponentu Nenasilna komunikacija procjenjuje kao nerazvijenu ili slabo razvijenu, 38.9% studenata je procjenjuje kao bazično razvijenu komponentu, a samo 6.9 % kao visoko razvijenu. I kod procjena razvijenosti komponente Svijest o sebi je registrirana statistički značajna razlika, ali na nivou

$p < .05$ ($\chi^2(3)=10.950$). I u ovom slučaju je najmanje studenata koji ovu komponentu procjenjuju kao visoko razvijenu, njih 6.5%. Kao nerazvijenu ili slabo razvijenu procjenjuje 46.9% studenata, kao bazično razvijenu 46.5% studenata. Razlike u procjenama komponente Svijest o drugima su također statistički značajne na nivou $p < .05$ ($\chi^2(3)=9.204$). Kao nerazvijenu ili slabo razvijenu ovu komponentu procjenjuje 42.2% studenata, kao bazično razvijenu 52% studenata i kao visoko razvijenu 5.1% studenata. Kod samoprocjena ostalih komponenti nisu zabilježene statistički značajne razlike. Komponentu Upravljanje emocijama ($\chi^2(3)=6.730$) kao nerazvijenu ili slabo razvijenu procjenjuje 49% studenata, kao bazično razvijenu 46.9% studenata i kao visoko razvijenu 4% studenata. Komponentu Samopoštovanje ($\chi^2(3)=4.345$) kao nerazvijenu ili slabo razvijenu procjenjuje 55.7% studenata, kao bazično razvijenu 36.7% i kao visoko razvijenu 7.3% studenata. Komponentu Nenasilno rješavanje konflikta ($\chi^2(3)=.622$) kao nerazvijenu ili slabo razvijenu procjenjuje 48% studenata, kao bazično razvijenu 42.2% studenta, a visoko razvijena je kod 7.6% studenata.

Obilježja studenata korištena za ovo istraživanje su godina studija i zadovoljstvo uvjetima studiranja. Budući da je različita dužina studija predškolskog odgoja i obrazovanja (trogodišnji i četvorogodišnji), studente smo podijelili u dvije grupe, i to:

- ✓ početne godine studija (I, II godina) i
- ✓ završne godine studija (III, IV godina).

Za ispitivanje povezanosti godine studija i procjene razvijenosti komponenti socio-komunikacijskih kompetencija korišten je Spearmanov koeficijent korelacije, a rezultati su prikazani u Tabeli 4.

Tabela 4. *Povezanost godine studija i procjene razvijenosti komponenti socio-komunikacijskih kompetencija*

Komponente socio-komunikacijskih kompetencija		Godina studija
Nenasilna komunikacija	R	.10
	P	.08
	N	27
Svijest o sebi	r	-.01
	P	.88
	N	27
Svijest o drugima	r	.05
	P	.38
	N	27
Upravljanje emocijama	r	.08
	P	.16
	N	27
Samopoštovanje	r	-.05
	P	.37
	N	27
Nenasilno rješavanje konflikta	r	.09
	P	.12
	N	27

Napomena: r-Spearmanov koeficijent korelacije; ** - korelacija statistički značajna na nivou $p < .01$; * - korelacija statistički značajna na nivou $p < .05$;

Kao što je vidljivo iz Tabele 4, ne postoje statistički značajne korelacije između godina studija i procjene razvijenosti pojedinih komponenti socio-komunikacijskih kompetencija studenata predškolskog odgoj i obrazovanja.

Podaci u Tabeli 5. koja slijedi, suprotno tome, govore da kod većeg broja komponenti socio-komunikacijskih kompetencija postoji statistički značajna relacija između zadovoljstva uvjetima studiranja i procjene nivoa razvijenosti komponenti socio-komunikacijskih kompetencija. Komponente Samopoštovanje i Nenasilno rješavanje konflikta nisu u značajnoj vezi sa Zadovoljstvom uvjetima studiranja, Nenasilna komunikacija i Upravljanje emocijama ostvaruju veze značajne na nivou $p < .01$, a Svijest o sebi i svijest o drugima na nivou $p < .05$.

Tabela 5. *Povezanost zadovoljstva uvjetima studiranja i procjene komponenti socio-komunikacijskih kompetencija*

Komponente socio-komunikacijskih kompetencija	Zadovoljstvo uvjetima studiranja	
	γ	P
Nenasilna komunikacija kategorije	-.28	.01
Svijest o sebi – kategorije	.16	.02
Svijest o drugima – kategorije	-.16	.03
Upravljanje emocijama – kategorije	-.25	.00
Samopoštovanje kategorije	.06	.40
Nenasilno rješavanje sukoba	-.14	.06

Rezultati prikazani u Tabeli 4. i Tabeli 5. pokazuju da Godine studija nisu ni u kakvom značajnom odnosu sa procjenom nivoa razvijenosti komponenti socio-komunikacijskih kompetencija studenata (Nenasilna komunikacija, Svijest o sebi, Svijest o drugima, Upravljanje emocijama, Samopoštovanje, Nenasilno rješavanje konflikta), dok Zadovoljstvo uvjetima studiranja pokazuje značajne relacije sa procjenama nivoa razvijenosti komponenti socio-komunikacijskih kompetencija kod studenata.

Zaključak

Socio-komunikacijske kompetencije odgajatelja, zbog svoje bitnosti za kreiranje podsticajne mikro-pedagoške klime i zbog svojih specifičnosti, treba formirati i razvijati na dodiplomskom studiju (od prve do završne godine studija), te sa njihovim razvijanjem nastaviti u daljim fazama profesionalnog razvoja. Specifičnost socio-komunikacijskih kompetencija (Jusufović, 2021) se ogleda, između ostalog, u tome što su bazirane na promijenjenoj filozofiji života i odgoja i predstavljaju osobno putovanje svakog pojedinca od teorije izvanjske kontrole i uvjetovanja do teorije izbora i nenasilne komunikacije, pri čemu se pod nenasilnom komunikacijom podrazumijeva filozofija života, dok su komunikacijske vještine samo njen sastavni dio. Komponente socio-komunikacijskih kompetencija (Nenasilna komunikacija, Svijest o sebi, Svijest o drugima, Upravljanje emocijama, Samopoštovanje, Nenasilno rješavanje konflikta) se hronološki formiraju, a njihov dalji razvoj može teći paralelno.

Rezultati analize pokazuju da oko polovine studenata predškolskog odgoja i obrazovanja komponente socio-komunikacijskih kompetencija procjenjuju kao nerazvijene ili nisko razvijene. Posebno zabrinjavajući rezultati su vezani za neke od komponenti socio-komunikacijske

kompetencije, a to su komponente Nenasilna komunikacija i Samopoštovanje. Budući da je komponenta *Nenasilna komunikacija* baza za formiranje ostalih komponenti socio-komunikacijske kompetencije, a vezana je za teorijska znanja i postulate nenasilne komunikacije i teorije izbora, što doprinosi promjeni filozofije života i odgoja, postavlja se pitanje: *Da li su studijski programi, ili, preciznije, sadržaji koji se izučavaju, usklađeni sa savremenim naučnim tokovima i da li doprinose formiranju i razvoju komponenti socio-komunikacijskih kompetencija studenata?* Budući da komponentu *Samopoštovanje* studenti procjenjuju kao najnerazvijeniju, a ona je u direktnoj vezi sa slikom o sebi, postavlja se pitanje: *Da li, na koji način i u kojoj mjeri, dodiplomski studij, ali i obrazovni sistem u cjelini, utječe na formiranje slike o sebi?*

Literatura

1. Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje BiH (2011). *Standardi kvaliteta rada odgajateljica, pedagogica i direktorica u predškolskom odgoju i obrazovanju*. Sarajevo: APOSO.
2. Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje BiH (2011). *Mapiranja ključnih kompetencija u obrazovnim sistemima Bosne i Hercegovine*. Sarajevo: APOSO.
3. Branković, D., i Partalo, D. (2011). Metodološki problemi teorijskog definisanja i empirijskog istraživanja kompetencija nastavnika. U K. Špijunović (Ur.), *Zbornik radova sa Naučnog skupa „Nastava i učenje - stanje i problemi“* (str. 39 -50). Užice: Učiteljski fakultet u Užicu.
4. D.,& Aparecida Salmaze, M. (2011). OMEP Presidential Forum, Prominent pedagogical approaches. In Abstract book of the 63rd OMEP World Conference, *Meeting the learning and developmental needs of our young citizens* (pp. 71 – 72). Hong Kong: The Hong Kong Institute of Education.
5. Glasser, W. (1997). *Teorija kontrole*. Zagreb: Alinea.
6. Glasser, W. (2000). *Teorija izbora*. Zagreb: Alinea.
7. Jusufović, N. (2021). *Socio-komunikacijske kompetencije u profesionalnom razvoju vaspitača djece predškolskog uzrasta*. Doktorski rad, Filozofski fakultete Univerziteta u Banjoj Luci.
8. Jusufović, N. (2011). Socio-komunikacijske kompetencije odgajatelja. *Zbornik radova Kvalitet predškolskog odgoja i obrazovanju u Bosni i Hercegovini* (str. 99-112). Sarajevo: APOSO.
9. Klišanić, A. (2020). *Kompetentnost odgajatelja pri pružanju savjetodavne podrške roditeljima*. Diplomski rad, Sveučilište u Rijeci Učiteljski fakultet u Rijeci.
10. Pramling Samuelsson, I., O Bilewu, V., Rabusicova, M., Baillargeon, M., Launder, D., i Aparecida Salmaze, M. (2011). OMEP Presidential Forum, Prominent pedagogical approaches. U *Abstract book of the 63rd OMEP World Conference, Meeting the learning and developmental needs of our young citizens* (pp. 71 – 72). Hong Kong: The Hong Kong Institute of Education.
11. Rosenberg, M. (1996). *Jedan model nenasilne komunikacije*. Beograd: CICERO.
12. Rosenberg, M. (2006). *Nenasilna komunikacija - jezik suosjećanja*. Osijek: Centar za mir, nenasilje i ljudska prava.

FORMATION AND DEVELOPMENT OF SOCIO-COMMUNICATION COMPETENCES STUDENTS OF PRESCHOOL EDUCATION

Abstract

Socio-communication competencies, as one of the professional competencies of early childhood educators defined by the Agency for Preschool, Primary and Secondary Education (2011), should be formed and partially developed during university studies for early childhood education, and further developed through professional development of educators. Socio-communication competencies (Jusufović, 2021) based on Marshall Rosenberg's theory of a non-violent communication, Thomas Gordon's pure communication, and William Glasser's Choice Theory, all together play a key role in creating a supportive micropedagogical environment in the educational group, and thus optimizing conditions for growth and development of the child individually. In order to determine whether the study programs of early childhood education fulfill their tasks related to the formation and development of socio-communication competencies of future educators, a survey was conducted, which included 275 students from six study programs for preschool education at public universities in Bosnia and Herzegovina (Bihać, Bijeljina, East Sarajevo, Mostar, Sarajevo, Zenica). For the purposes of this research, the Scale for self-assessment of socio-communicative competencies was used (Jusufović, 2021). The results show that almost half of the students assess their socio-communication competencies below the basic level of development, regardless of the year of study. Since the results indicate that their behavior is in line with the theory of control and violent communication, which results in the creation of a blocking micropedagogical classroom environment, the question arises: Are the study programs of preschool education in line with modern scientific trends and why do they not contribute to the formation and development of socio-communication competencies of pre-service students?

Keywords: *socio-communication competencies, higher education study programs, nonviolent communication, pure communication, Choice Theory, micropedagogical environment.*